Risto Pelkonen: Neljä kysymysehdotusta käsiteltäväksi tulevaisuusvaliokuntien maailmankokouksen asialistalle.

I

Onko toivo taiteessa ?

Taiteessa on kaksi puolta; kokeminen ja luominen.

-Taiteen toivo yhteisötasolla.
Yhteiset kulttuuriharrastukset ja osallistuminen. Soittaminen, lukeminen ja kirjoittaminen kartuttavat sosiaalista pääomaa. Edistävät terveyttä ja pidentävät elinajan odotetta. Joukon mukana oleminen, toisten kohtaaminen ja yhteenkuulumisen elämys ovat olennainen osa sitä eheyden kokemista, josta terveys versoo. Näin karttuu sosiaalista pääomaa. Se on yhteisön sisäistä koheesiota ja yhteishengen vahvuutta.

-Taiteen toivo yksilötasolla.
”Taide vapauttaa mielen yksilökehityksen muovaamista automaattisista reaktiotavoista. Näin taide luo tilaa muille assosiaatiolle ja ajatuksille. Taideteosten ymmärtäminen vaatii tuoreita katsantokantoja ja voi virkistää jäykistyneitä toiminta- ja aistimistapoja, Ja aivojamme.

Taiteen kokemisen lähteenä on kehosta tuleva aistihavainto kehon sisäisestä tilasta. Se kertoo meille, miltä meistä tuntuu ja mitä kehossamme tapahtuu. Tämä aistitieto ei nouse tietoisuuteen” .

Akateemikko Riitta Hari

Käsitöiden merkityksen hyvinvoinnille oivalsi jo kansakoulun isä Uno Cygnaeus. Hänen ansiostaan Suomi oli ensimmäinen maa, jossa käsityöt otettiin koulun opetusohjelmaan. *Yleissivistävänä oppiaineena*. Kun luovuus ja kätten taidot ovat niin tärkeitä tekijöitä nuorten henkiselle kasvulle, niiden pitäisi olla olennainen osa peruskoulujen opetusohjelmaa.

Taiteiden merkitys yksilön kehityksessä ja yhteisön hyvinvoinnissa luomisessa on keskeinen. Se kuuluu tulevaisuusvaliokuntien maailmankokouksen asialistalle.

”Käsityön – veiston, kutomisen ja ompelun – opetuksesta on tehtävä yleissivistävä oppiaine. Sen tavoitteena on edistää nuorten tasapainoista henkisen ja fyysisen kehitystä ja lisätä käytännön työn kunnioitusta”.

Uno Cygnaeus 1858

II

Mistä tiedämme mikä tieto on totta ?

Tutkittu ja monessa testissä koeteltu tieto on kaiken järkevän toiminnan lähtökohta. Humen lain mukaan tosiasioista ei kuitenkaan voi johtaa moraalisia käsitteitä, mikä on oikein ja mikä väärin. Tässä virheellisen ja vääristellyn tiedon sumuisessa maastossa ei ole helppo löytää oikean tiedon polkua. Keskustelua tulisi käydä kahdella tasolla tulevaisuusvaliokuntien maailmankokouksessa

<u>Tutkittuun tietoon perustuva poliittinen päätöksen teko</u>.

Tiedeneuvonnan kehittämishanke SOFI (2019–2021).

Professori ja Helsingin yliopiston kansleri (2003-2008) Kari Raivio laati alustavan ohjelman, miten tiedeneuvonta tulisi liittää osaksi poliittista päätöksentekoa. Sen pohjalta syntyi Tiedeneuvonnan kehittämishanke SOFI. Hankkeen ydinsisältönä oli:

”Perinteisen tiedeneuvonnan yksilöitä korostavat toimintatavat eivät ole riittäviä nykypäivänä. SOFIn lähtökohdaksi tuli yksilöitä korostavan tiedeneuvonnan sijaan yhteisöjä korostava tiedevälittäminen.

Keskityimme pääasiallisesti valtioneuvoston tietopohjaisen päätöksenteon ja politiikkatoimien valmistelun varhaisen vaiheen tukemiseen. Ministeriöissä oli selkeä tarve uudenlaisille vuorovaikutusmalleille, ja tutkitulla tiedolla on merkittävästi parempi mahdollisuus vaikuttaa varhaisessa valmisteluvaiheessa kuin esimerkiksi eduskuntakäsittelyn aikana”.

<u>Oikean ja väärän tiedon perusteet oppiaineena</u>

Totuuden tunnusmerkkien perusteet opitaan lukiossa ja korkeakoulussa. Ihmettelyn ja hämmästymisen taito syntyy kasvun myötä kotona ja kaveripiirissä. Painetun sanan ja tiedotusvälineiden tuottaman ”virtuaalitiedon” kriittinen lukutaito, argumentteihin perustuva väittely ja oikeiden kysymysten asettaminen kuuluvat opetusohjelmaan. Sokrateen sanoin. Elämä on elämisen arvoinen vain silloin kun se perustuu kriittiseen itsetutkiskeluun.

”Tietomme on tänään sopivasti suuri nähdäksemme miten vähän tiedämme. Vähiten itsestämme: miten me toimimme, ja mihin suunnattomaan elämänjärjestelmään meidät on sovitettu osaksi.”

Einojuhani Rautavaara. Helsingin yliopiston promootio 2000

III

Miten voidaan varautua ja estää pandemia kierteen jatkuminen?

Suuret pandemiat ovat zoonooseja, tartuntatauteja, joiden aiheuttajamikrobit ovat siirtyneet eläimistä ihmisiin. Siirtymisen syynä pidetään ihmisen aiheuttamaa lajikatoa elinympäristössä. Sen seurauksena luonnossa syntyy epätasapaino. Mikrobit vapautuvat isännästään ja asettuvat uuden väli-isännän kautta ihmiseen.

Alla oleva kuusikko sopisi keskustelun kohteeksi tulevaisuusvaliokuntien maailmankokouksessa.

-Lajikadon pysäyttäminen on ensisijaista. Se vaatii globaaleja toimia.

-Tartuntalähteiden tunnistaminen ja mikrobikandidaattien ilmaantumisen seuraaminen jätteistä, maaperästä ja vesistä.

-Mikrobiologiset tutkimukset taudin aiheuttajakandidaattien rakenteiden ja tartuttavuusominaisuuksien selvittämiseksi.

-Rokotteiden ja hoidon kehittäminen.

Olennaista on kansainvälinen yhteistyö. Tutkijaverkostot, vapaa tiedonvaihto ja riittävä rahoitus. Tutkijan vapaus ja vastuu.

IV

Miten saadaan rahat riittämään terveydenhuollon tarpeisiin ?

Koska yhteisten voimavarojen rajoittamaton käyttö huonontaisi ajan myötä kaikkien terveydenhuoltopalveluja tarvitsevien tilannetta, on tehtävä valintoja. Tätä kutsutaan priorisoinniksi.

Hoitoratkaisuissa mikään muu priorisointi ei ole eettisesti hyväksyttävää kuin sairauteen, hoidon tarpeeseen ja hoidon vaikuttavuuteen kohdistuva Samanlaisia tapauksia kohdellaan samalla tavalla ja erilaisia eri tavalla. Tästä seuraa, että kaikki kansalaisten hoitoa rajoittavat säännöstelypäätökset tehdään etukäteen siten, että ne koskevat kaikkia.

Priorisointi terveydenhuollossa herättää monta sellaista kysymystä, jotka sopisivat keskustelun aiheeksi tulevaisuusvaliokuntien maailman kokouksessa.

-Onko priorisointi eettisesti hyväksyttävää ?

-Mitä voidaan oppia kansallisista priorisointihankkeista ? Esimerkkeinä Norja, Ruotsi, Tanska, Hollanti, Israel, Uusi Seelanti Oregonin osavaltio Yhdysvalloissa.

-Minkälaisia kokemuksia priorisoinnista on matalan tulotason maissa ?

-Tärkein kysymys terveyden edistämisessä on mikä on tarpeen ja mistä voidaan luopua.

”Miten varmistetaan, että terveydenhuollon palveluvalikoima koostuu sellaisista terveydenhuollon menetelmistä, jotka ovat kustannusvaikuttavia, turvallisia, vastaavat yhdenvertaisesti koko väestön lääketieteellisesti perusteltuihin tarpeisiin, ja joita on taloudelliset resurssit huomioiden mahdollista tarjota?”

Taina Mäntyranta ja Tuija Kumpulainen STM